

Annarchisme

door

Max Stirner

A NARCHISME

DR. ELTZBACHER

Anarchistische Uitgaven
postbus 1329 amsterdam
postgiro 2879208
t.n.v. penn. A.U.

Ik doe geen voorstellen, ik maak geen veronderstellingen, ik zet uiteen.

DE LEER VAN

MAX STIRNER

A. G. Willekens

Abro $\frac{\text{ELT2}}{295}$

ANARCHISME
Dr. P. Eltzbacher

Dok. Vrij Soc. nr. 295

I. Algemene beschouwing

1. Johann Kaspar Schmidt werd in 1806 te Bayreuth te Beieren geboren. Van 1826 tot 1828 studeerde hij te Berlijn, van 1828 tot 1829 in Erlangen filologie en theologie. In 1829 onderbrak hij zijn studies, maakte eerst een grote reis door Duitsland en woonde daarna tot 1832 afwisselend te Königsberg en Kulm. Van 1832 studeerde hij weer te Berlijn, in 1835 slaagde hij daar in het examen voor leraar aan het gymnasium. Hij kreeg echter geen staatsbetrekking en werd in 1839 leraar aan een privaatschool voor meisjes te Berlijn. Deze betrekking gaf hij in 1844 op, doch hij bleef te Berlijn wonen, waar hij in 1856 stierf.

Gedeeltelijk onder de naam Max Stirner, gedeeltelijk ook zonder vermelding van naam, heeft Schmidt een klein aantal geschriften, meestal van filosofische inhoud, uitgegeven.

2. Stirners leer over Recht, Staat en Eigendom is vooral neergelegd in zijn boek: Der Einzige und sein Eigenthum (1845).

De vraag laat zich hier echter stellen: Kan men wel in het algemeen van een leer van Stirner spreken?

Stirner erkent geen verplicht-zijn. 'De mensen zijn, zoals ze zijn moeten, zijn kunnen. Wat moeten ze zijn? Toch niet meer dan zij kunnen zijn. En wat kunnen ze zijn? Ook al niet meer dan zij kunnen, d.w.z. dan ze het vermogen, de kracht hebben te zijn' 1). 'Een mens is tot niets 'geroepen' en heeft geen 'taak', geen 'bestemming', evenals een plant of een dier een 'roeping' heeft. Een roeping heeft hij niet, maar hij heeft krachten, die zich uiten, waar ze aanwezig zijn, daar toch hun wezen alleen in hun uiting bestaat en ze evenmin werkeloos kunnen blijven als het leven, dat, wanneer het ook slechts een seconde bleef 'stilstaan', niet meer

1) Stirner, Der Einzige, p. 439.

heeft op te lossen, zich heeft uit te leven' 1). 'Zal het levensgenot over het levensverlangen of de levenshoop triomferen, dan moet het deze in de dubbele betekenis, die Schiller in 'Ideaal en Leven' schildert, bedwingen, de geestelijke en wereldlijke armoede verpletteren, het ideaal verdelgen en - het gebrek aan het dagelijks brood. Wie zijn leven moet gebruiken om het te vrijwaren, kan het niet genieten, en wie zijn leven eerst zoekt, heeft het niet, en kan het evenmin genieten; beiden zijn arm' 2).

Het eigen welzijn is onze hoogste wet. Stirner erkent geen enkele plicht 3). 'Of hetgeen ik denk en doe christelijk is, wat gaat Mij dat aan? Of het menselijk, liberaal, humaan of onmenselijk, onliberaal, onhumaan is, wat vraag ik daarnaar? Wanneer het slechts ten doel heeft, wat Ik wil, wanneer ik slechts Mijzelve ermede bevredig, voeg er dan een predicaat aan toe, zoals gij wilt: Mij is het onverschillig' 4). 'Daarmede is dan mijn betrekking tot de wereld, deze: Ik doe niets 'om des mensen wil', maar wat Ik doe, dat doe ik 'om Mijnentwil' 5). 'Waar de wereld mij in de weg staat - en zij staat mij overal in de weg - daar verteer ik haar, om de honger van mijn egoïsme te stillen. Gij zijt voor mij niets dan mijn spijs, zoals Ik ook door U word gebruikt en verbruikt als spijs. Wij staan slechts in één betrekking tot elkander, die der bruikbaarheid, der nuttigheid, van het nut' 6). 'Ik heb de mensen ook lief, niet slechts enkelen, maar elke. Maar ik heb ze lief met het bewustzijn van het egoïsme; Ik heb hen lief, omdat de liefde Mij gelukkig maakt, Ik heb hen lief, omdat het liefhebben mijn natuur is, omdat het mij bevalt. Ik ken geen 'gebod der liefde' 7).

- 1) Stirner, Der Einzige, p. 428.
- 2) ,, ,, p. 429.
- 3) ,, ,, p. 258.
- 4) ,, ,, p. 478.
- 5) ,, ,, p. 426.
- 6) ,, ,, p. 395.
- 7) ,, ,, p. 387.

III. Recht

I. MET HET OOG OP HET EIGEN WELZIJN VAN ELKE MENS VERWERPT STIRNER HET RECHT EN WEL ZONDER ENIGE BEPERKING TOT BIJZONDERE, PLAATSELIJKE OF TIJDELIJKE VERHOUDINGEN.

Het recht bestaat niet hierin, dat de enkeling het als bevorderlijk voor zijn welzijn erkent, maar hierin, dat hij het voor heilig houdt. 'Wie kan, indien hij niet zelf ook op godsdienstig standpunt staat, naar het 'Recht' vragen? Is het 'Recht' niet een godsdienstig begrip, d.w.z. iets heiligs?' 1). Toen de Revolutie de Gelijkheid tot een 'Recht' stempelde, vluchtte ze naar het gebied van de godsdienst, naar de sfeer van het heilige, van het ideaal' 2). 'Ik moet het sultansrecht vereren in het sultanaat, het volksrecht in republieken, het canonieke recht in katholieke gemeenten, enz. Aan deze rechten moet Ik Mij ondergeschikt maken en Ik moet ze voor heilig houden' 3). 'De wet is heilig en wie haar overtreedt is een misdadiger' 4). 'Slechts tegenover iets heiligs bestaan er misdadigers' 5), de misdaad vervalt, wanneer het heilige verdwijnt 6). De straf heeft slechts een betekenis ten opzichte van de heilige 7). 'Wat doet de priester, die de misdadiger vermaant? Hij stelt hem het grote onrecht voor ogen, het door de Staat tot heilig verklaarde, het Eigendom des Staats, (waartoe immers ook het leven van de tot de Staat behorenden moet worden gerekend) door zijn daad te hebben ontviid' 8).

Maar het Recht is evenmin heilig als het bevorderlijk is daar het welzijn van het individu.

- 1) Stirner, Der Einzige, p. 247.
- 2) ,, ,, p. 248.
- 3) ,, ,, p. 246.
- 4) ,, ,, p. 314.
- 5) ,, ,, p. 268.
- 6) ,, ,, p. 317.
- 7) ,, ,, p. 317, 316.
- 8) ,, ,, p. 265-266.

'Recht - is een zotskap, gegeven door een spook' 1). De mensen zijn 'de idee des Rechts', die ze zelf schiepen, niet weer meester geworden: Het geschapene neemt met henzelf zijn loop' 2). 'Al moge de enkele mens ook op nog zoveel Rechten aanspraak maken, wat gaan Mijn Rechten en zijn aanspraken aan?' 3) Ik respecteer ze niet. - 'Wat Gij de Macht hebt te zijn daartoe hebt Gij ook het Recht. Ik leid alle Recht en alle Berechtiging van Mijzelf af; Ik ben tot al datgene gerechtigd, dat Ik kan machtig worden. Ik ben gerechtigd, Zeus, Jehova, God, enz. te doen vallen, wanneer Ik het kan; kan Ik het niet, dan zullen deze goden steeds tegen Mij in Recht en Macht blijven staan' 4). 'Het Recht vervalt tot zijn gehele nietswaardigheid, wanneer het door het geweld wordt verslonden' 5); 'met het begrip verliest echter ook het woord zijn zin' 6); 'Het volk zal misschien tegen de godslasteraar zijn; alzo een wet tegen de godslastering. Moet Ik daarom niet vloeken? Moet Mij deze wet meer zijn dan een bevel?' 7). 'Wie de macht heeft, 'staat boven de wet' 8). 'De aarde behoort degene, die haar weet te nemen, of, die zich haar niet laat nemen, niet laat ontfutselen. Eigent hij zich haar toe, dan behoort hem niet slechts de aarde, maar ook het Recht op de koop toe. Dit is het egoïstische Recht, d.w.z. Mij is het zo Recht en daarom is het Recht' 9).

II. HET EIGEN WELZIJN GEBIEDT, DAT IN DE PLAATS VAN HET RECHT IN DE TOEKOMST DIT WELZIJN ZELF VOOR ELKE MENS WET ZIJ.

Ieder onzer is 'enig' 10) een wereldgeschiedenis

- 1) Stirner, Der Einzige p. 276.
- 2) " " " p. 270.
- 3) " " " p. 326-327.
- 4) " " " p. 248-249.
- 5) " " " p. 275.
- 6) " " " p. 275.
- 7) " " " p. 259, 256.
- 8) " " " p. 220.
- 9) " " " p. 251.
- 10) " " " p. 8.

op zich zelve' 1), en wanneer hij zich bewust is enig te zijn' 2), is hij 'eigenaar' 3). 'God en de mensheid hebben hun zaak op niets gebouwd, op niets dan op zichzelf. Laat Ik derhalve Mijn zaak op mijzelve bouwen, daar Ik toch zo goed als God het niets van al het andere, daar Ik Mijn alles, daar Ik enig ben' 4). 'Weg dan met een zaak, die niet geheel en al Mijn zaak is! Gij meent, dat Mijn zaak ten minste 'de goede zaak' zou moeten zijn? Wat goed, wat kwaad! Ik ben immers Mijn zaak, en Ik ben evenmin goed als kwaad. Geen van beiden heeft voor Mij een zin. Het Goddelijke is Gods zaak, het Menselijke is zaak 'des Mensen'. Mijn zaak is noch het Goddelijke, noch het Menselijke, is niet het Ware, Goede, Gerechte, Vrije, enz. maar alleen het Mijne en ze is een algemene zaak, maar is - ENIG, zoals Ik enig ben. Mij gaat er niets boven Mij!' 5)

'Welk een verschil tussen Vrijheid en Eigenaarschap; Vrij ben Ik van hetgeen Ik kwijt ben, eigenaar van hetgeen Ik in Mijn macht heb, of dat ik machtig ben' 6). 'Mijn vrijheid wordt eerst volkomen, wanneer ze mijn Macht is; hierdoor echter houd ik op enkel een Vrije te zijn en word ik 'Eigenaar' 7). 'Ieder moet het zichzelf zeggen: Ik ben mij alles en Ik doe alles om Mijnentwille. Zou het U ooit duidelijk worden, dat God, de geboden enz. U slechts schaden, dat ze U nadeel berokkenen en ten verderve strekken; zeker, Gij zoudt ze ver van U werpen, evenals de christenen eens Apollo of Minerva of de heidense zedeleer verdoemden' 8). 'Hoe iemand slechts uit zichzelf handelt en naar niets verder vraagt, dat hebben de christenen in 'God' tot uitdrukking gebracht. Hij handelt zo-

- 1) Stirner, Der Einzige p. 490.
- 2) " " " p. 491.
- 3) " " " p. 491.
- 4) " " " p. 7.
- 5) " " " p. 8.
- 6) " " " p. 207.
- 7) " " " p. 219.
- 8) " " " p. 214.

als het hem bevalt' 1).

'Macht is een schone zaak en tot vele dingen nut; want 'men komt met een handvol Macht verder, dan met een zak vol Recht'. Gij verlangt naar Vrijheid ? Gij dwazen ! Indien Gij de Macht veroverd, zou de Vrijheid vanzelf komen. Ziet, wie de Macht heeft, die 'staat boven de wet'. Hoe smaakt u dit vooruitzicht, Gij lieden 'die de wet aanroept ?' Maar Gij hebt geen smaak !' 2).

IV. Staat

I. TEGELIJK MET HET RECHT MOET STIRNER
NOODZAKERLIJKERWIJZE EVEN BESLIST OOK DE
RECHTSINSTELLING VERWERPEN, DIE MEN STAAT
NOEMT.

Zonder het Recht is de Staat niet mogelijk.
"Achtung voor de wet !" Door deze stopverf
wordt het gebouw van de Staat saamgehouden' 3).

Ook de Staat bestaat dus niet daardoor, dat de
enkeling hem als voor zijn welzijn bevordelijk
erkent, maar veeleer daardoor, dat hij hem
voor heilig houdt, dat 'Wij in de dwaling ver-
keren, als zou hij een Ikheid zijn, als welke
hij zich dan de naam van een 'Morele, mystieke
of staatskundige persoonlijkheid' toekent. Deze
leeuwenhuid van het Ik moet Ik, die in werke-
lijkheid een Ikheid is, van die pralende dis-
telvreter afstropen' 4). Voor de Staat geldt
hetzelfde, wat voor de familie geldt. 'Zal de
familie door elkeen onder haar leden in haar
bestaan erkend en in stand gehouden blijven,
dan moet deze de band van het bloed heilig en
zijn gevoel jegens die band een gevoel van
piëteit, van respect voor banden des bloeds
zijn, waardoor hem elke bloedverwant tot een
geheiligde wordt. Zo moet ook elk lid van een

- 1) Stirner, Der Einzige p. 212.
- 2) " " " p. 220.
- 3) " " " p. 314.
- 4) " " " p. 295.

Staatsgemeenschap deze gemeenschap heilig, en
het begrip, dat voor de Staat als het hoogste
geldt, evenzo het hoogste zijn' 1). Dit is de
Staat 'niet slechts gerechtigd, maar genoodzaakt
te eisen' 2).

Maar de Staat is niet heilig. 'Het bestaan van
de Staat is gewelddadigheid en zijn geweld noemt
hij 'Recht', dat van het individu 'misdad' 3).
Doe Ik niet, wat hij wil 'dan keert de Staat
zich tegen Mij met alle kracht van zijn leeuwen-
poten en adelaarsklauwen: want hij is de koning
der dieren, hij is leeuw en adelaar' 4). 'Wanneer
Gij ook de tegenstander als Macht imponeert, een
geheiligde autoriteit zijt Gij hem toch niet,
tenzij hij een booswicht is. Eerbied en achting
is hij U niet verschuldigd, ook wanneer hij voor
Uw Macht op zijn hoede zal zijn.' 5).

De Staat is ook aan het welzijn van het individu
niet bevordelijk. 'Ik ben de doodsvijand van de
Staat' 6). Het welzijn van de gemeenschap als
zodanig is niet Mijn welzijn, maar slechts de
uiterste spits der zelfverloochning. Het alge-
mene welzijn kan luid juichen, terwijl ik 'mijn
mondhouden' moet, de Staat kan schitteren, ter-
wijl Ik gebrek lijd' 7). 'Elke Staat is een des-
potisch rijk, er mogen dan één despoot of vele
despoten zijn, of wel, zoals men het zich van
een republiek wel voorstelt, mogen ook allen
heer zijn, d.w.z. de een de andere als despoot
regeren' 8). 'De Staat laat de individuen wel
zo vrij mogelijk spelen, maar ze mogen geen
ernst van het spel maken en mogen hem niet ver-
geten. De Staat stelt zich steeds slechts ten
doel, het aan de een of andere algemeenheid on-
derdanig te maken; Hij duurt slechts zó lang als

-
- 1) Stirner, Der Einzige p. 231-232.
 - 2) " " " p. 231.
 - 3) " " " p. 259.
 - 4) " " " p. 337.
 - 5) " " " p. 258.
 - 6) " " " p. 339.
 - 7) " " " p. 280.
 - 8) " " " p. 257.

de enkeling niet zichzelf genoeg is en slechts de duidelijk tot uitdrukking gebrachte bekrompenheid Mijner Ikheid, de inperking van mijn persoonlijkheid, mijn slavernij' 1).

'Nooit is het doelwit van de Staat erop gericht, de vrije werkzaamheid der individuen, maar steeds hun, het staatsdoel ondergeschikte werkzaamheid te bevorderen' 2). 'Elke vrije werkzaamheid tracht de Staat door zijn censuur, zijn bewaking, zijn politie in te tomen en hij houdt deze uitvoering voor zijn plicht, omdat ze in werkelijkheid de plicht van het zelfbehoud is' 3). 'Ik mag niet al datgene tot stand brengen, waartoe Ik in staat ben, maar slechts zóveel, als de Staat mij veroorlooft; Ik mag niet Mijn gedachten nuttig besteden, noch Mijn arbeid, noch in 't algemeen iets, dat van Mij is' 4). 'Het pauperisme is de waardeloosheid van mijn Ik, de veraanschouwelijking hiervan, dat ik Mij nuttig kan maken. Daarom is Staat en Pauperisme een en hetzelfde. De Staat laat Mij niet tot Mijn waarde komen en bestaat slechts door Mijn eigen waardeloosheid; hij is er altijd op uit, uit Mij nut te trekken, d.w.z. Mij te exploiteren, uit te buiten, te verbruiken, al mocht ook dit verbruik slechts daarin bestaan, dat Ik voor een proles zorg (Proletariaat); hij wil, dat Ik 'zijn creatuur zal zijn' 5).

'De Staat kan niet dulden, dat de mens in directe betrekking tot de mens treedt; hij zelf moet tussen hen in treden als - middelaar, hij moet - tussenbeide treden. Hij rukt de mens van de mens los, om zichzelf als 'geest' in het midden te stellen. De arbeiders, die hoger loon eisen, worden als misdadigers behandeld, zodra ze dit loon willen afdwingen. Wat moeten

- 1) Stirner, Der Einzige p. 298.
- 2) " " " p. 298.
- 3) " " " p. 299.
- 4) " " " p. 298.
- 5) " " " p. 336.

ze doen? Zonder dwang verkrijgen ze het niet en in de dwang ziet de Staat een zelfhulp, door de Ikheid bepaalde prijsvaststelling, een werkelijke, vrije ten nutte making van zijn Eigen- dom, die hij niet kan dulden' 1).

II. HET EIGEN WELZIJN VAN ELKE MENS BIST, DAT EEN SOCIAAL SAMENLEVEN ENKEL OP DE VOORSCHRIFTEN VAN DIT WELZIJN GEGROND, IN DE PLAATS TREDE VAN DE STAAT. Deze soort van sociaal samenleven noemt Stirner 'de vereniging van egoïsten' 2).

1. De mensen moeten ook na opheffing van de Staat sociaal tezamen leven. 'Zij die zichzelf zijn, zullen voor de zelfgewilde eenheid, de bond, strijden' 3). Maar wat zal de mensen in deze vereniging tezamen houden?

In elk geval geen belofte. 'Indien Ik aan Mijn wil van gisteren heden en in de toekomst gebonden was dan was Mijn wil verstijfd. Mijn schepsel, een bepaalde wilsuitdrukking namelijk, was mijn gebiedster geworden. Omdat ik gisteren een dwaas was, zou ik het Mijn gehele leven lang moeten blijven' 4).

'De vereniging is mijn eigen schepping, Mijn schepsel en niet heilig, zij is geen geestelijke macht boven Mijn geest gesteld, zo min als enige associatie, welke ook. Zoals Ik geen slaaf van mijn principe mag zijn, maar ze zonder de minste waarborg aan Mijn voortdurende kritiek blootstel en in het geheel geen borgschap voor hun bestaan geef, evenmin en nog minder verplicht Ik Mij voor mijn toekomst tegenover de vereniging en verkoop haar mijn ziel, zoals dat bij de duivel heet en zoals het bij de Staat en bij alle geestelijke autoriteiten in werkelijkheid het geval is, maar Ik ben en blijf voor Mijzelf meer dan Staat, Kerk, God, en dergelijke, bijgevolg ook oneindig meer dan de vereniging! 5).

- 1) Stirner, Der Einzige p. 337-338.
- 2) " " " p. 235, Wigands Vierteljhrsschrift 3.
- 3) " " " p. 304.
- 4) " " " p. 258.

De mens moet veeleer in de vereniging tezamen worden gehouden door het voordeel, dat elk individu elk oogenblik voor de vereniging geniet. Wanneer ik Mijn medemens 'kan gebruiken, dan word ik het wel eens en verenig mij wel met hen, teneinde door de overeenkomst Mijn macht te versterken endoorhetverenigde meer te verichten dan de enkeling zou kunnen doen. In deze vereniging zie Ik in het algemeen niets anders dan een vermenigvuldiging Mijner kracht, en slechts zolang zij Mijn vermenigvuldigde kracht is, blijf ik haar bijbehouden' 1).

Daarom is de vereniging geheel iets anders dan 'die samenleving, die het communisme wil stichten' 2). 'In de vereniging brengt Gij Uw gehele macht, Uw vermogen, en doet Gij U gelden, in de samenleving wordt Gij met Uw arbeidskracht gebruikt; in gene leeft Gij egoïstisch, in deze menselijk, d.w.z. religieus, als een 'lid aan het lichaam dezès Heren': de samenleving zijt Gij schuldig al wat Gij hebt,

Gij zijt door 'sociale plichten' - bezeten, de vereniging gebruikt Gij en Gij geeft haar, zonder plicht noch trouw te kennen, op, wanneer Gij verder geen nut meer uit haar weet te trekken. Is de samenleving meer dan Gij zijt, zo gaat ze U boven U zelf; de vereniging is slechts een werktuig of het zwaard, waardoor Gij Uw natuurlijke kracht verscherpt en vergroot; de vereniging bestaat voor U en door U, de samenleving daarentegen legt voor zich beslag op U en bestaat ook zonder U; in het kort, de samenleving is heilig, de vereniging is Uw eigen: de samenleving verbruikt U, de vereniging gebruikt Gij' 3).

2. Hoe echter kan zich zulk een sociaal te samenleven in onderdelen vormen? Tegenover zijn recensent Moses Hess geeft Stirner enkele voorbeelden van reeds tegenwoordig bestaande verenigingen.

- 1) Stirner, Der Einzige p. 416.
- 2) „ „ „ p. 411.
- 3) „ „ „ p. 417-418.

'Misschien komen op dit oogenblik voor zijn venster kinderen tezaam, om kameraadschappelijk te spelen; hij sla ze gade en zal vrolijke egoïstische verenigingen aanschouwen. Misschien heeft Hess een vriend, een beminde; in dat geval kan hij weten, hoe het éne hart het met het andere vindt, hoe twee ervan zich egoïstisch verenigen, om aan elkander genot te vinden en hoe daarbij geen van beiden 'te kort komt'....Misschien ontmoet hij een paar goede kennissen op straat en wordt uitgenodigd, hen in een wijnhuis te vergezellen; gaat hij misschien mede, om hen genoeg te doen of 'verenigt' hij zich met hen, omdat het hem genot beloofd? Hebben zij hem beleefd dank te zeggen voor zijn 'opoffering', of zijn ze zich bewust, dat ze voor een uurtje een 'egoïstische vereniging' vormden?' 1)
Stirner denkt zelfs aan een 'Duitse Bond' 2).

V. Eigendom

I. MET HET RECHT MOET STIRNER NOODZAKELIJK EVEN BESLIST OOK DE RECHTSINSTELLING VAN DE EIGENDOM VERWERPEN. Deze leeft bij de genade van het Recht. Slechts in het Recht vindt hij zijn waarborg; hij is geen feit, maar een fictie, een idee. Dat is de Rechtseigendom, de rechtelijke Eigendom, de gegarandeerde Eigendom. Niet door Mij is hij Mijn, maar door het - Recht' 3).

Ook de Eigendom in deze zin berust niet daarop, dat het individu hem erkent als aan zijn welzijn bevordelijk, maar daarop, dat hij hem voor heilig houdt. 'Eigendom in burgerlijke zin betekent heilig Eigendom, met gevolg dat Ik Uw Eigendom moet respecteren. 'Respect voor de Eigendom!' Daarom zouden de politici willen, dat ieder zijn stukje Eigendom had en zij hebben door dit streven gedeeltelijk een ongelofelijke verdeling in percelen veroorzaakt. Ieder moet zijn beentje

- 1) Stirner, Wigands Vierteljahrsschrift 3, p.193-194.
- 2) „ „ Der Einzige p. 305.
- 3) „ „ „ p. 332.

hebben, waaraan hij iets te knabbelen vindt' 1). Maar de Eigendom is niet heilig. 'Voor Ulieder Eigendom treed Ik niet schuw terug, maar Ik beschouw het steeds als Mijn Eigendom, waaraan Ik niets behoef te 'respecteren'. Doet toch insgelijks met hetgeen Gij Mijn Eigendom noemt !' 2).

De Eigendom is ook aan het welzijn van het individu niet bevordelijk. 'De Eigendom, zoals de burgerlijke liberalen hem opvatten, is onhoudbaar, omdat de burgerlijke Eigenaar in waarheid niets dan een Eigendomsloze is, iemand die overal is uitgesloten. In plaats dat hem de wereld zou kunnen toebehoren, behoort hem nog niet eens de punt, waarop hij zich beweegt' 3).

II. HET EIGEN WELZIJN VAN IEDEREN MENS GEBIEDT; DAT EEN GOEDERENVERDELING ALLEEN OP GROND DER VOORSCHRIFTEN VAN DIT WELZIJN IN DE PLAATS VAN DE EIGENDOM TREEDT. Wanneer Stirner het door deze voorschriften de enkeling toegewezen goederenaandeel als eigendom aanmerkt, zo geschiedt dit in de overdrachtelijke zin, waarin hij voortdurend het woord Eigendom gebruikt; in eigenlijke zin kan slechts een door het Recht toegewezen goederenaandeel Eigendom heten 4).

Volgens de geboden van zijn eigen welzijn nu moet ieder mens al datgene hebben, wat hij machtig genoeg is te verkrijgen.

1. 'Waarover men Mij de macht niet vermag te onttrekken, dat blijft Mijn Eigendom; welaan, zo beslist de macht over de Eigendom en Ik wil alles van Mijn macht verwachten ! Vreemde macht, macht, die Ik aan een ander laat, maakt Mij tot lijfeigene; moge dan eigen macht Mij

- 1) Stirner, Der Einzige p. 327-328.
- 2) " " p. 328, 329.
- 3) " " p. 328-329.
- 4) Dit ontkent Zenker, wanneer hij op p. 80 beweert, dat Stirner Eigendom eist op grond van het recht van inbezitneming.

tot Eigenaar maken' 1). 'Tot welk Eigendom ben ik gerechtigd? Tot elk waartoe Ik Mij machtig. Het eigendomsrecht geef Ik Mij, doordat Ik Mij Eigendom neem of Mij de macht van de Eigenaar, de volmacht, de machtiging geef' 2). 'Wat ik vermag te hebben, is Mijn vermogen' 3). De zieken, de kinderen, grijsaards vermogen nog altijd veel, b.v. hun leven te behouden, inplaats van het zich te benemen. Indien zij over U vermogen, dat Gij hun voortbestaan wenst, dan hebben zij een macht over U' 4). 'Welk een vermogen bezit niet het kind in zijn glimlachen, zijn spelen, zijn geschrei, in het kort in zijn bloot bestaan. Zijt Gij in staat, zijn verlangen te weerstaan, of geeft Gij het als moeder niet de borst, als vader zoveel van Uw goederen, als het nodig heeft? Het dwingt U, daarom bezit het dat, wat Gij het Uwe noemt' 5).

'Alzo de Eigendom moet niet en kan niet worden opgeheven, hij moet veeleer aan spookachtige handen onttrokken, mijn Eigendom worden; dan zal het valse bewustzijn verdwijnen, dat Ik niet zoveel als ik nodig heb, Mij zou kunnen toeëigenen. 'Wat kan de mens al niet nodig hebben!' Welnu, wie veel nodig heeft en zich het weet te verschaffen, heeft het zich nog ten alle tijde gehaald, zoals Napoleon het Continent en de Fransen Algiers. Het komt daarom slechts daarop aan, dat het respectvolle 'plebs' eindelijk leert, zich te halen, wat het nodig heeft. Grijpt het U te ver, welnu, zo verweert U' 6). 'Wat de mens nodig heeft, dat verstrekt in het minst niet de maatstaf voor Mij en mijn behoeften; want Ik kan minder of meer nodig hebben. Ik moet veeleer zoveel hebben, als Ik in staat ben, Mij toe te eigenen' 7).

- 1) Stirner, Der Einzige p. 340.
- 2) " " " p. 339.
- 3) " " " p. 351.
- 4) " " " p. 351.
- 5) " " " p. 351-352.
- 6) " " " p. 343-344.
- 7) " " " p. 349.

2. 'Verenigingen zullen ook op dit punt de middelen van het individu vernemenigvuldigen en zijn bedreigd Eigendom verzekeren' 1). 'Wanneer wij de grondeigenaar niet langer de grond willen laten, maar die ons toeëigenen, dan verenigen wij ons tot dit doel, stichten een vereniging, een societeit, die zich tot eigenares maakt; slaagt Ons pogen dan houden zij op, grondeigenaars te zijn. En zoals van de grond kunnen wij ze nog van menig ander Eigendom verjagen, om het ons tot Eigendom te maken, tot Eigendom der - veroveraars. De veroveraars vormen een societeit, die men zich zo groot kan voorstellen, dat ze langzamerhand de gehele mensheid omvat; maar ook de zogenaamde mensheid is als zodanig slechts een gedachte (spook); haar werkelijkheid zijn de individuen. En deze individuen zullen als een totale massa genomen niet minder willekeurig met grond en bodem handelen, dan een afzonderlijk individu' 2).

'Datgene, waaraan allen aandeel willen hebben, zal aan dat individu worden onttrokken, die het voor zich alleen wil hebben, het wordt tot een gemeenschappelijk goed gemaakt. Als aan een gemeenschappelijk goed heeft iedereen zijn deel eraan, en dit deel is zijn Eigendom. Zo is ook immers onder onze oude verhoudingen een huis, dat aan vijf erfgenamen toebehoort, hun gemeenschappelijk goed; het vijfde gedeelte van de opbrengst echter is het Eigendom van elk hunner. Het tot nu toe Ons nog onttrokken Eigendom zal meer nut opleveren, wanneer het in de handen van Ons allen is. Verenigen Wij ons daarom, tot het doel van deze roof' 3).

1) Stirner, Der Einzige p. 342.
 2) " " " p. 329-330.
 3) " " " p. 330.

VI. Verwezenlijking

DE DOOR HET EIGEN WELZIJN VAN EEN IEDER GEBODEN VERANDERING MOET ZICH VOLGENS STIRNER ZO VOLTREKKEN, DAT MENSEN IN VOLDOEND AANTAL ZICH IN DE EERSTE PLAATS INNERLIJK VERANDEREN EN HET EIGEN WELZIJN ALS HUN HOOGSTE WET ERKENNEN EN DAT DEZE MENSEN ALSDAN DOOR GEWELD OOK DE UITERLIJKE VERANDERING, DUS DE OPHEFFING VAN RECHT, STAAT EN EIGENDOM TOT HET INTREDEN VAN DE NIEUWE TOESTAND BEWERKEN.

I. Het eerste en voornaamste is de innerlijke verandering der mensen.

'Revolutie en opstand mogen niet als gelijklopend worden beschouwd. Gene bestaat in een omkering der toestanden, van de bestaande toestand of status, van de staat of de maatschappij, is alzo een politieke of sociale daad; deze heeft weliswaar een verandering van toestanden tot onvermijdelijk gevolg, gaat echter niet van deze, maar van de ontevredenheid der mensen met zichzelf uit, is niet een oproer, maar een opheffing van de individuen, een opkomst zonder achtslaan op de inrichtingen, die daaruit voortspruiten. De Revolutie doelde op nieuwe inrichtingen, de opstand leidt daarheen, dat Wij Ons niets meer laten inrichten, maar zelf Onze inrichting scheppen en wij bouwen op 'instellingen' geen schitterende hoop. Hij is geen kamp tegen het bestaande, daar, wanneer hij gelukt, het bestaande vanzelf ineénvalt, hij is slechts een losmaking van mijn Ikheid uit het bestaande. Verlaat ik het bestaande, dan is het dood en gaat het in verrotting over. Daar nu niet de omverwerping van iets dat bestaat Mijn doel is, maar Mijn opheffing daarboven, zo is Mijn plan en Mijn daad niet politiek of sociaal, maar als zijnde alleen gericht op Mij en wat Mij eigen is, egoïstisch' 1).

Waarom was de stichter van het christendom 'geen

1) Stirner, Der Einzige p. 421-422.

revolutionair, geen demagoog, zoals de Joden hem gaarne zouden hebben gezien, waarom was hij geen liberaal ? Omdat hij van een verandering der toestanden geen heil verwachtte en deze hele maatschappij hem onverschillig was. Hij was geen revolutionair zoals Caesar, maar een opstandeling, geen staatsomverwerper, maar één die zich oprichtte. Hij voerde geen liberale of politieke kamp tegen de bestaande overheid, maar wilde onbekommerd van, en ongestoord door deze overheid zijn eigen weg gaan' 1).

'Al het heilige is een band, een keten. Al het heilige zal en moet worden verdraaid door rechtverdraaiers; daarom heeft onze tegenwoordige tijd in alle sferen zulke verdraaiers in menigte. Zij bereiden de rechtsbreuk en de rechteloosheid voor' 2).

'Beschouw U als machtiger dan waarvoor men U slijt, dan hebt Gij meer macht; beschouw Uzelf voor meer, dan zijt Gij meer' 3). 'De armen worden slechts vrij en eigenaars, wanneer ze opstaan, zich opheffen, in verzet komen' 4). 'Slechts door het egoïsme kan het volk geholpen worden en deze hulp moet het zichzelf verlenen en zal het zich verlenen. Laat het zich geen vrees aanjagen, dan is het een macht' 5).

II. Om de 'omkering van de toestanden' 6) te verwekken en in de plaats van Recht, Staat en Eigendom de nieuwe toestand te stellen, is verder de gewelddadige opstand tegen de tot hier bestaande toestand noodzakelijk.

1. 'De Staat kan slechts door brutale willekeur worden overwonnen' 7). 'Vergrijp heet

1)	Stirner, Der Einzige	p. 423.
2)	„ „	p. 284.
3)	„ „	p. 483.
4)	„ „	p. 344.
5)	„ „	p. 343.
6)	„ „	p. 422.
7)	„ „	p. 199.

het geweld, door het individu toegepast en slechts door vergrijp grijpt hij in het geweld door de Staat uitgeoefend, wanneer hij de overtuiging bezit, dat de Staat niet boven hem staat, maar hij boven de Staat' 1). 'Het resultaat is ook hier dit, dat de strijd der denkenden tegen de regering onrecht is, namelijk onmacht, in zoverre hij niet anders dan ideeën tegen een persoonlijke macht weet in het veld te brengen (de egoïstische macht sluit de denkenden de mond). De theoretische kamp kan de overwinning niet voltooien en de heilige macht der idee delft het onderspit voor de macht van het egoïsme. Slechts de egoïstische strijd, de strijd van egoïsten aan beide zijden, brengt alles in het reine' 2).

'De eigendomsvraag laat zich niet zo gemakkelijk oplossen, als de socialisten of zelfs de communisten dromen. Ze wordt slechts opgelost door de krijg van Allen tegen Allen' 3). 'Laat Ik dan de macht terugtrekken, die Ik anderen uit onkunde omtrent de draagwijdte Mijner eigen macht, heb ingeruimd ? Zeg Ik tot Mijzelve: Zover Mijn macht reikt, dat is Mijn Eigendom en neem Ik alles als Eigendom in aanspraak, wat Ik Mij sterk genoeg gevoel te bereiken en laat Ik Mijn werkelijk Eigendom zover zich uitstrekken, als Ik Mijzelve rechtig, d.w.z. - machtig te nemen' 4). 'Het egoïsme, om het plebs zonder bezit, uit te roeien, zegt niet: Wacht af, wat U de billijkheidsoverheid in de naam der gemeenschap - zal schenken, maar: Grijp toe en neem, wat Gij nodig hebt !' 5)

In deze strijd is Stirner elk middel goed. 'Voor geen daad zal Ik terugschrikken, wijl een geest van goddeloosheid, zedeloosheid, wederrechtelijkheid daarin zou wonen, evenmin als de heilige Bonifacius mocht afzien van het omhakken van de heilige heideneik uit godsdienstige bezwaren' 6).

1)	Stirner, Der Einzige	p. 259.
2)	„ „	p. 198-199.
3)	„ „	p. 344.
4)	„ „	p. 340.
5)	„ „	p. 341.
6)	„ „	p. 473.

'De macht over leven en dood, die Kerk en Staat zich voorhielden, ook deze noem ik de Mijne' 1). 'Het leven van de enkele mens geldt Mij slechts wat het Mij waard is. Zijn goederen, de zinnelijk waarneembare als de geestelijke, zijn Mijn, en Ik handel ermede als eigenaar naar de maat Mijner - macht' 2).

Stirner stelt ons een bepaald en afzonderlijk verschijnsel in deze gewelddadige omkering der toestanden voor. Hij neemt aan, dat bepaalde mensen inzien, in de Staat, vergeleken bij anderen, bevoorrechten, buitengewoon verachteloosd te zijn.

'Zij die verachteloosd zijn, nemen de moed en vragen: Waardoor is U dan Uw Eigendom verzekerd, Gij bevoorrechten? - en zij geven zich ten antwoord: Daardoor, dat Wij Ons van ingrijpen onthouden: Alzo door onze bescherming: En wat geeft Gij ons daarvoor? Trappen en minachting geeft Gij het 'gemene volk'; politiebewaking en een Katechismus met hoofdgebod: Respecteer wat niet het Uwe is, wat anderen toebehoort: Respecteer anderen en in het bijzonder de overheden! Wij echter antwoorden: Wilt Gij onze achting, koopt haar dan voor een prijs die Ons goeddunkt. Wij willen U Uw Eigendom laten, wanneer Gij voor die overlating naar behoren tegenwicht geeft. Welk tegenwicht geeft de generaal in vreedestijd voor de vele duizenden van zijn jaarlijks inkomen, alsmede anderen met hun jaarlijkse honderduizenden en miljoenen? Welk tegenwicht geeft Gij daarvoor, dat wij aardappels kauwen en Uw oesters slurpen rustig aanzien? Koopt Ons de oesters slechts zo duur af, als Wij U de aardappels moeten afkopen, dan zult ge ze in toekomst mogen eten. Of meent Gij, dat de oesters Ons niet evengoed behoren als U? Gij zult over geweldadigheid schreeuwen, wanneer wij toegrijpen en ze mede-eten, en Gij hebt gelijk. Zonder geweld krijgen Wij ze niet, zoals Gij

1) Stirner, Der Einzige p. 424.

2) ,, ,, p. 326-327.

ze niet minder daardoor hebt, dat Gij Ons geweld aandoet.

'Doch, neemt de oesters maar en laat ons eens aan ons nader Eigendom (want dat ander is slechts bezit) aan de arbeid toekomen. Wij folteren ons twaalf uren in het zweet onzes aanschijns en Gij biedt daarvoor een paar dubbeltjes. Neemt dan evenzo ook voor Uwe arbeid. Wij zullen het wel met elkaar vinden, wanneer Wij slechts eerst zijn overeengekomen, dat niemand meer aan de ander iets behoeft te - schenken. Eeuwenlang hebben Wij U aalmoezen toegereikt uit goedwillige - domheid, hebben Wij het penninkske der armen uitgegeven en de heren gegeven wat de heren - niet is; opent nu eindelijk Uw zak, want van nu afaan stijgt onze waar buitengewoon in prijs. Wij willen U niets, in het geheel niets nemen, Gij zult alleen beter betalen voor datgene, wat Ge wilt hebben. Wat hebt Gij dan? 'Ik heb een goed van duizend morgen'. En Ik ben Uw boerenknecht en zal U Uw land slechts tegen 1 daalder dagloon bewerken. 'Dan neem Ik een ander'. Gij vindt er geen, want Wij boerenknechten doen het niet meer anders en wanneer er zich één aanmeldt, die minder neemt, dat hij zich dan voor ons hoede' 1).

1) Stirner, Der Einzige p. 357-358.

A.H. Willems

A N A R C H I S M E

1. De leer van GODWIN
2. „ PROUDHON
3. „ STIRNER
4. „ BAKOUNINE
5. „ KROPOTKINE
6. „ TUCKER
7. „ TOLSTOI
8. DE ANARCHISTISCHE LEERSTELLINGEN

F. BLIZBACHEN - DE WERK VAN HET

uitgave:

DE VRIJE
ANARCHISTISCH TIJDSCHRIFT

wilgenstraat 58b rotterdam - 11

ZWART OMSLAG

3291 met wolkenpersing
70x100 cm 91 kg per 500 vel

260 gram per m²